

بفره‌ی چاوپیکه‌وتنه‌که‌ی خه‌زع‌لی؛ ئیران وه‌ک جاران نییه

26-01-2022

نووسه‌ره‌کان

ناوه‌ندی لیکۆلینه‌وه‌ی رووداو

کورتە : قه‌یس خه‌زع‌لی، ئەم‌ینداری گشتی عه‌سائیبی ئەه‌لی حه‌ق له‌م روژانه‌ی رابردوودا چاوپیکه‌وتنیکی له‌گه‌ل بی بی سی کردووه‌ که سه‌رنج‌راکێشه. قسه‌کانی سه‌ره‌داوی گرنگی تێدان بو‌ تێگه‌یشتن له‌ دانوس‌اندنه‌کانی پیکه‌ینانی حکومه‌ت و، سیاسه‌تی ئیران له‌ عێراق.

زیران رۆژھەڵاتی

قەیس خەزەلی، ئەمینداری گشتی عەسائیی ئەھلی حەق لەم رۆژانە رابردوودا چاوپێکەوتنیکی لەگەڵ بی بی سی کردووە کە سەرنجراکێشە. قەسەکانی سەرەداوی گەرنگی تێدان بۆ تێگەشتن لە دانوستاندەکانی پێکھێنانی حکومەت و، سیاسەتی ئێران لە عێراق. لەم بابەتەدا شیکارییەکی بۆ نێوەرۆکی گوتەکانی خەزەلی لەبارەی دوو تەوهری پێکھێنانی حکومەت، پەيوەندییەکانیان لەگەڵ ئێران لە عێراق دەکەم کە پێموایە سەرەداوی گەرنگیان لەبارەی ئەو بابەتانە تێداپە.

خەزەلی تەمەنی 47 سالە، لە شاری سەدر لە دایکبوو. خۆپێدکاری مەکتەبی محەممەد سەدر بوو و کاتی خۆی یەکێک لە سەرکردەکانی سوپای مەھدی بوو و دواتریش رێی خۆی لە موقتەدا سەدر جیاکردوووەتەو. بۆیە رەنگە یەکێک لەو کەسانە بێت کە بە باشتترین شیوە موقتەدا سەدر بناسن. بێجگە لەو، لەدوای 2020 وەك یەکێک لە سەرکردەکانی گرووپەکانی "موقاوەمە" دەرکەوتوووە پێش. خۆی دەلی بێجگە لە محەممەد سەدر، رێپێدانی "شەری" لە محەممەدی شەھرودی (یەکێک لە بەرپرسە پەلەکانی پێشووی ئێران) و ئایەتوللا کازمی حائری وەرگرتوووە کە ئەویش عێراقییە و لە قوم دادەنیشن. ئەمەش ئاستیکی دیکە نزیکیەکە لە ئێران دەرەخات. ئەک تەنیا ئەو، بەلکو لەرووی سیاسیشەو ئیستا ئیدی ناوی لە ناوانە و لەگەڵ سیاسییە کۆنەکانی وەك مالکی، هادی عامری و ئەوانی دیکە ناوی دیت.

گەرنگی کۆنترۆڵکراو لەگەڵ سەدر

لە کۆی گوتەکانی خەزەلی دا خواستی کۆنترۆڵکردنی گەرنگیەکان لەگەڵ سەدر بەروونی دیارە. لەماوەی ئەو 24 خولەکی چاوپێکەوتنەکەدا، هەموو جارێک "سەید" لە پێش ناوی موقتەدا سەدر دەھێنن و سێ جاریش دەستەواژە برامان سەید موقتەدا سەدر بەکاردەبات. ئەو وەختە باسی چۆنییەتی بەرێوەچوونی پرۆسە هەلبژاردنی دەستە سەرۆکایەتی پەرلەمان و، جارێکیش ئەو کاتە کە باسی بەشداریکردنی ئەندامانی رەوتی سەدر بە کفن و جلوبەرگی سەربازی دەکات، دەستەواژە ئەمە خێری تێدا نییە دووبارە دەکاتەو. "خەلکی شتی وای ناوی و ئەمە زانی لە سوودی زۆرتەر" بەکاردەبات کە زیاتر دەستەواژە کەمکردنەوێ گەرنگی نەک گەرمکردن و گورکردنی ناکۆکی.

ئەو لە کۆی قەسەکانیدا دوو ناکۆکی سەرەکی خۆیان لەگەڵ سەدر دەخاتەرۆو: مالیکی و چەکی حەشیدی شەعی! ئەو دەلیت، ئیمە ناکۆکییەکی ئەوتۆمان لەگەڵ سەدر نییە لەبارەی مانەوێ هیزەکانی ئەمریکا لە عێراق. چونکە سەدریش وابیردەکاتەو، بەلام جیاوازییەکی لەسەر ئەوێ کە ئایا "موقاوەمە" چەکەکانی رادەست بکات و سەدر گەرەنتی ئەو بەدات کە دواتر هەموو تواناکی حکومەت بۆ دەرکردنی ئەمریکا بخاتەگەر یان نەخێر، وەكجاران "موقاوەمە" بەردەوام بێت. بە گوتە خەزەلی، ئەمە لە کۆبوونەکە مالی هادی عامری لەگەڵ سەدر باسکراو، بەلام تا ئیستا بێ ئەنجامە. سەبارەت بە فیتووی سەدر لەسەر مالیکی، خەزەلی هیوای خواستوو کە بە گوتە خۆی "برامان سەید موقتەدا سەدر" ئەو کێشە چارەسەر بکات. ئەو دواجار دەلی سەدر دەتوانن بە بێ ئەوان حکومەت پێکەوێ بێ و سەرۆکوەزیرانی داری بکات، بەلام رستە و دەستەواژەکانی وەك "ئەگەر وابن، ئەوا پرۆسە سیاسی بەشیوەی سرووشتی ناچیتە پێشەو"، "ئەو مەترسیدارە"، "ئەگەر شەر هەبە، ترس لە شەر هەبە"، "هەندیک لایەنی دەرەکی دەیانەوێ شەری شیعی- شیعی هەلگیرسین و راگەیانندیش ئاگرە کە خۆش دەکات"، "کازمی کەسیکی سەرکەوتوو نەبوو و ئەگەر برامان سەید سەدر ئەو دانیتەو دەبێ بەرپرسیارییەکی بەشێکی هەلبژارت"، "کورد و سوننە بوونەتە بەشێک لە ناکۆکی ناخۆیی شیعی ... و لەوانە ئەو دواجار بە دابەشیوونی ناخۆیی ئەوانیش بشکێتەو"، "یان باکیۆت دەکەین- کە ئەمە لایەنگری زۆرە لە نێو چوارچێوەی هاوئاھەنگی- یان دەبێتە ئۆپۆزسیۆن و چاودێری ورد بەسەر حکومەت و لێ دەپرسینەو و..". جۆریک لە هەپەشە دەکات بەلام، دیارە نایەوێ تۆنی دەنگی هەپەشەکی زۆر تووند و زبر بێت، بۆیە لەرێی رستە و دەستەواژەکانی وەك "تا دوایین کاتەکان ئەگەرێ ریکەوتن هەبە" و "ئیمە دواجار گەرنگی بەو دەدەین کە یەکرێی شیعی لە بابەتە لاوەکییەکانی دیکە گەرنگر بێت"، "تۆپەکە لە مەیدانی سەید موقتەدایە"، "مەجەرییەت و مالی شیعی شتی ناھێلن شەر رووبدات، هەرچەند ئەمە واتای ئەو نییە کە گەرنگی هەرنایبێت"، "من خۆم زیاتر لە نەجەف دادەنیشم بەلام ئیستا، لەبەر هەستیاری بارودۆخە کە هاتوووەتە بەغدا بۆ ئەوێ ئەگەر شتی روویدا بەکسەر چارەسەری بکەین". دەپەوێ ئەو پەيامەش بەدات کە نایانەوێ گەرنگیەکان لە کۆنترۆلیان دەرپچیت.

پەيوەندییەکان لەگەڵ ئێران؛ وەك جاران نییە

لە ماوەی چاوپێکەوتنەکەدا قەیس خەزەلی لانیکەم سێ جار دەلی ئێران سیاسەتی خۆی هەبە و بپاری ئیمەش بۆ موقاوەمە بپاریکی عێراقییە. ئەو لە وەلامی پرسیاریکدا سەبارەت بەوێ کە ئایا ئەو راستە کە دوا هیزشەکی مالی کازمی، فەرماندە سوپای قودس داوا لیکردوون کە ئەنجامی هەلبژاردن قبوول بکەن و تەنانت گەرنگیەکان لەگەڵ ئەمریکا کەمبکەنەو، لە وەلامدا زانیارییەکانی پرسیارە کە رەتاکاتەو و دەلی: "بپاری ئیمە لە عێراق پەيوەندی بە ئێرانەو نییە". هەرچەند ئەو دەلی ئیمە سوپاسی ئێران دەکەین لەبارە هاکاری و کۆمەکەکانی لەدوای 2003 وە تا شەری داعش، لەبەر ئەوەش مافیان هەبە قەسەیان هەبێت و ئامۆژگاری بکەن،

بەلەم دواجار بېرىرى ئىمەيە.

ئەو دواتر زياتر روانگەى خۆى لەبارەى پەيوەندىيەكانيان لەگەل ئىران رووندىكاتهو و دەلئىت، دواى كوژرانى قاسم سولەيمانى، پەيوەندىمان لەگەل لايەنە سىياسىيە شىعەكان نەگۆراو، بەلەم دەتوانم بلىم كە شىوازى بەرپۆەبردنى ئەو ئۆرگانانەى [ئىران] كە پەيوەندىيان بە دۆسىيەى عىراقو وە هەيە بەشىوئەبەكى بەرچا و گۆراو. ئەو دەلئىت كە دلنبايە لەوەى عەلى خامنەيى رېبەرى ئىران سوورە لەسەر پالېشتىكىردنى موقاوئەمە، بەلەم لىيان روون نىيە كە ئەو "گۆرانەى" ئىستا كارى يەكەيەكى كۆمارى ئىسلامىيە يان خواستى هەموو كۆمارى ئىسلامى! ئەو بە وردتر خالەكانى ناكۆكى خۆى لەگەل سىياسەتى ئىستاي ئىران دەهئىنئە سەرزمان و دەلئىت، ئەوەى لە تۆلەى قاسم سولەيمانى و ئەبوئەدى موھەندىسش كرا، تۆلەى گەورە نەبوو! سەرەتا داوايان لىكردىن كە راوەستىن- ئەمەش لەگەل ئەو گوتەبەدا كە دەلى بېرىرى موقاوئەمە بېرىرىكى عىراقىيە يەكناكرىتەو- تا ئىران وەلەم دەداتەو و دواى هەفتەبەكىش هىرشەكەى عەين ئەسەد و ھەرىر كرا كە ئەوئەش خواستى تۆلەى كەمكردەو، لە راستىدا " شىكردەوئەبەكى هەلە كرا". دواتر دەلئىت پەرلەمانى ئىران كەيفى خۆيەتى پىرۆزبایى هەلبۇاردنى حەلبووسى دەيكات يان نا، يان دەيەوئ ئەنجامى هەلبۇاردن قىوول بكرى، ئەوە هېچ كارىگەرىيەك لەسەر ئىمە دانائىت، ئىمە بېرىرى خۆمان هەيە. ھەروەها باس لەوئەش دەكات كە ئىران خاوەنى بەرژوئەندىيە خۆيەتى و ئىمەش ھى خۆمان هەيە و بېرىرى ئىمە بۆ موقاوئەمە عىراقىيە و پەيوەندى بە دانوستاندەكانى قىيەناشەو نىيە.

ئەنجام

گوتەكانى قەيس خەزەلى گىرنگن لەبەر ئەوئەى ئەو لە دوو سالى رابردوودا ببوو بەكەك لە رووخسارە ديارەكانى ئەو گرووپانەى كە بە بەرەى موقاوئەمە ناودەبىرن. واديارە كە هئىشتا بە هىوايە بەوئەى كە لەگەل سەدر رېككەوتن. گوتەكانى واتاى ئەوئەى كە لەوانەبە كوشارەكان لەسەر كورد و سوننە لە قوئاخى داھاتوودا زياتر بن ئەگەر بىتو لەگەل سەدر نەگەنە هېچ. ھەروەها باسى دروستبوونى كرزى و سەرنەكەوتووى حكوئەتى داھاتوودا دەكات، بەلەم لە ھەمانكاتىشدا دەركەيەكى گەرانەو دەھئىنئەو. ئەوئەش واتاى ئەوئەبە كە لە سىنارىوى رېككەوتن لەگەل سەدر، كرزىيەكى كۆنترۆلكراو وەك بەردەوامىيە هىرشى جاروبارى گرووپەكانى موقاوئەمە، بەكارھىنانى مېديا و كوشارى سىياسى لەسەر سەدر و ھاوئەيمائەكانى(كورد و سوننە) بەردەوام دەبىت بەلەم ئەو پەيامەش دەدات كە ناگەنە مېشكە رەشە!

سەرنجراكىشتىن بەشى قسەكانى ئەوانەى سەر ئىران. ديارە هئىشتا لىي روون نىيە بۆچى ئىران لە دۆسىيەى هەلبۇاردن و قوئاخى پاش ھەلبۇاردندا بە تەواوى پشنى نەگرتوون. رەنگە بەكەك لەو ھۆكارانەش كە لە سەرەتاو سەدرىان بە كەم دەگرت، ھەر ئەو بووبى كە وایاندەزانى ئىران وەك جارن بە ھەموو ھىزەو پشنتيان دەگرت، بەلەم وا دەرنەچوو. واديارە ئىران ئەمجارەيان ھەم كەمتر رۆلى ھەيە، ھەم وەكو لە نىو شىعە و كوردىشدا زياتر بەدواى سىياسەتىكى راگرتنى ھاوسەنگىيەوئەيە ھەتا لاسەنگى. ئەو ھەرچەند رېبەرى ئىرانى لى دەرخستوو، بەلەم ناراستەوئە لىرې گوتنى ئەو ئۆرگانانەى كە دۆسىيەى عىراقىيان بە دەستە، سوپا بە ھۆكارى "گۆرانى سىياسەت" لە عىراق دەزانىت. جەختكردىن چەندجارەيشى لە عىراقىبوونى بېرىرى خۆيان و تواناى گرووپەكانى موقاوئەمە بۆ دروستكردىن چەك بە تايبەتى درۆن، جۆرېك لە بىمەنى خۆى لە ئىران دەردەخات. ئەم قسانەى خەزەلى نىشانەكانى قوئاخىكى تازەن سەبارەت بە نفوزى ئىران لە عىراق، بەلەم لەگەل ھەموو ئەوانەشدا ھئىشتا زوو بلىين خەزەلى دەتوانىت بە تەواوى لە قسەى ئىران دەربچىت!

سەرچاوەكان

https://www.youtube.com/watch?v=OvRKOyp_ENc- [1]

[2] -

<https://ahlualhaq.com/%d8%a7%d9%84%d8%b3%d9%8a%d8%b1%d8%a9-%d8%a7%d9%84%d8%b0%d8%a7%d8%aa%d9%8a%d8%a9>